

Protest jednoho theologa augsburské konfese proti neevangelickému čtení Bible v evangelické / luterské církvi

Milé sestry a milí bratři v Ježíši Kristu,

věřen protestantské tradici bych coby „protestant“ chtěl i já vznést svůj „protest“...

dovolává se 1. „*toho článku, od něhož nemůžeme ustoupit, i kdyby padla nebesa i země a nic nezůstalo na svém místě*“, že „*Ježíš Kristus, náš Bůh a Pán, vydán jest pro hříchy naše, a vstal z mrtvých pro ospravedlnění naše (Řím 4, 25)...*“¹, 2. článku „*o pravidle a vodítku souhrného pojmání, podle něhož má být posuzováno veškeré učení a osvětlována zbloudění i rozhodovány nesváry...*“² a 3. článků „*o Zákoně a Evangeliiu*“ a „*o třetím užití Zákona*“³ —

1. Protestuji proti samozřejmému a zjednodušujícímu chápání vztahu mezi Božím slovem a Písmem svatým.
2. Protestuji proti tomu, aby se nám po odstranění tyranie středověkého římského papežství stával obyčejný papír novým papežem, snad ještě horším! Protestuji proti tomu, aby se Písmo svaté, které nám svědčí o Ježíši Kristu, používalo jako nástroj antikristův.
3. Protestuji proti tomu, když se Písmo namísto zdroje slova o naší spáse v Ježíši Kristu stává v hlavách, ústech (a Bohu-žel) i rukách křesťanů zbraní, kterou se druhým naděje upírá, než aby se jim dávala.
4. Protestuji proti neschopnosti, anebo nechuti rozlišovat v Písmu svatém Zákon a Evangelium. Protestuji rovněž proti neschopnosti nebo nechuti udržet jejich vzájemnost a protikladnost. Protestuji však rovněž proti jejich rozdělování: zvěstování Evangelia bez Zákona a Zákona bez Evangelia.
5. Protestuji proti tomu, aby se z Evangelia stával „zákoník“ a aby tak Evangelium bylo chápáno jako podmínované jakýmikoli našimi skutky. Protestuji proti takovému zlému čtení Písma, které spásu vydává za naši aktivitu (*prosperity gospel*).
6. Protestuji proti tomu, aby se ze Zákona stával zdroj života (tudíž i spásy), zároveň však protestuji i proti tomu, aby se Zákon odkazoval

---

1 LUTHER, Martin. *Šmalkaldské články* (1537) Druhá část. Článek 1. a hlavní. In: *Knih svornosti*. Praha, 2006, str. 284.

2 *Formule svornosti* FC Epit. I. In: *Knih svornosti...* str. 487n.

3 *Formule svornosti* FC Epit. V. & VI.. In: *Knih svornosti...* str. 500n a 501–503.

do světského života, anebo chápal jen jako návod ke zbožnému životu a nikoli také jako zvěst, která ukazuje, omezuje a trestá hřích.

7. Protestuji proti laikům (neordinovaným), kteří si v církvi osobují právo veřejně učit, kteří se odvažují nejen výroků hodnotících, ale i výroků odsuzujících.

8. Protestuji proti všem těm, kteří duchovním ordinovaným v souladu s Knihou svornosti upírají právo vyjadřovat se k teologii evangelické / luterské církve.

Tento svůj protest bych nyní rád náležitě zdůvodnil: Dnes, kdy evangelickými / luterskými církvemi hýbou „církevní politika“ jako „ordinace žen“, „uzavírání církevních unií a vstupování do konfesních svazů“ či „pastorace homosexuálů“, se totiž hraje a kráčí o mnohem více, než by se mohlo na první pohled zdát, protože se za těmito „politickými otázkami“ skrývá také **kruciální otázka po našem porozumění Písmu**, nehraje se tedy o nic více a nic méně než o *evangelickost*⁴ evangelických / luterských církví.

Se znepokojení, ba úděsem pozoruji, jak je Písmo na straně jedné sice čteno hodně, ale chápáno fundamentalisticky, na straně druhé, žel, čteno málo, a proto chápáno povrchně. Jsem smutný z toho, že a jak v evangelických / luterských církvích **mizí kompetence a ochota rozlišovat mezi Zákonem a Evangeliem**, mezi Božím imperativem a indikativem⁵, přitom je právě toto rozlišování tím, co dělá evangelického křesťana / evangelickou křesťanku evangelíky / luterány.

Pro první ze stran (nešťastným politickým termínem zvanou „konzervativismus“) jakoby bylo Božího Zákona málo – a tak je radostná zvěst už zase chápána zákonicky a Evangelium „tuhne / tvrdne“ do podoby „Nového zákona“, dalšího „posvátného zákoníku“; pro stranu druhou (stejně nešťastně zvanou „liberalismus“) je Božího Zákona zase až příliš – a tak se radostná zvěst podává pokud možno bez Zákona a nikoli ve své plné šíři, nýbrž redukováně „pro konkrétní oblast“, čímž se ze zvěsti „o ospravedlnění v Ježíši Kristu“ stává jen konkrétní „osvobození od něčeho“ (např. povrchní zvěstí, že japonská a korejská kultura totální práce má své meze), čímž se z „drahé milosti“, která stála život Boha a člověka Ježíše Krista, stávají banální „milosti laciné“.

---

4 Pod pojmem *evangelickost* nerozumím nic jiného nežli *evangelicitu* v tom smyslu, že jsme schopni rozumět tomu, co je Evangelium a tímto prizmatem nahlížet vše ostatní, zvl. Boží Zákon.

5 Třeba se může stát, že to, co je v Bibli gramaticky imperativem, zazní jako jasné Evangelium, a naopak to, co je v Bibli gramaticky indikativem, zazní jako ryzí Zákon.

Jistě, Bibli potřebujeme číst a předčítat, na ni kázat a kázání poslouchat – máme-li se stávat evangelíky / luterány; jsme-li evangelíci / luteráni pak Bibli čteme, předčítáme, na ni kážeme a kázání posloucháme. **Potřebujeme číst Bibli, ovšem Bibli potřebujeme číst „jako každou jinou knihu“** (to proti prvním) **a zároveň „zase jako Bibli, naprosto jedinečně – jako žádnou jinou knihu“** (to proti druhým).

My, evangelíci a evangeličky / luteráni a luteránky, **se musíme znovu naučit reformačnímu přístupu k Písmu** (základní exegetické metodě reformace): musíme se naučit **odlišovat evangelický biblicismus od evangelikálního biblicismu**: Musíme se opět (na)učit „hledat ve verších Bible Boží slovo“ (= *biblicismus*), nikoli „hledat verše z Bible jako Boží slovo“ (= *biblicismus*, „veršíčkování“). Nesmíme Bibli a verše z ní vybrané zneužívat, jakoby Boží slovo mělo být pouhým podkladem pro naše lidské slovo; naopak musíme svá slova se slovy Bible konfrontovat a v nich obsaženému Božím slovu je podřizovat!

Před *biblicismem* je třeba varovat už jen proto, že hodnotu Bible snižuje – ač si ti, kdo ho zastávají, mylně myslí opak! –, poněvadž *biblicismus* chápe biblický text (tu konkrétní verš, tu delší pasáže) mnohem spíše než jako bezprostřední Boží oslovení – třeba si jeho zastánci právě tohle myslí – jako pouhé a jasné důkazy pro to, co si myslí člověk, a nikoli proto, co nám říká Bůh. Tím je Bible snižována na pouhou sbírku veršů či delších textů, které slouží toliko jako *loci probantes* či *dicta probantia* („jasné věroučné důkazy“): právě takto snižovala slova Bible (nejen) Lutherem kritizovaná scholastika; takto je, žel, často hned chápaly i dvě protikladné větve poreformačního protestantismu – ortodoxie a pietismus.

Martin Luther chápal Bibli a její autoritu jako zrcadlení autority Ježíše Krista,⁶ byl si totiž dobře vědom toho, že i jeho protivníci jsou schopni proti čistému Evangelium právě za pomoci *biblicismu* argumentovat, však se ani sám d'ábel⁷ nebojí brát Boží slovo do tlamy... Luther se za takových okolností, kdy je Bible čtena či kázána proti Kristu, neostýchá postavit Ježíše Krista proti Bibli – jak nepředstavitelné pro zastávce *biblicismu*! „Pokud naši protivníci použijí Písmo proti Kristu, my použijeme Krista proti Písmu.“⁸

6 BRUNNNER, Peter. *Umriss einer Lehre von der Autorität der Heiligen Schrift* (1955). In: *Pro Ecclesia. Gesammelte Aufsätze zur dogmatischen Theologie (I)*. Berlin/Hamburg, 1960, str. 40–45, na str. 45.

7 Myslím zvl. na biblické oddíly vyprávějící o pokušení Páně na poušti.

8 Dosl. „*Quod si adversarii scripturam urserint contra Christum, urgemus Christum contra scripturam.*“ Tak LUTHER, Martin. *Thesen für die Promotionsdisputation von Hieronymus*

Z výše uvedeného je jasné, že základní teze *biblicismu* „Slovo Boží rovná se Bible (a naopak?)“ pro Luthera neplatí s úplností, neplatí jenom! Jednota mezi Božím slovem a Biblí jednoduše *není*, ale *je třeba* ji hledat: nikoli *unifikovanost* – daná stejnost, ale *unie* – vytvářená jednota. Věc správně pochopil Bernhard Lohse, jeden z největších evangelických luterovských badatelů vůbec, když v Lutherově díle dohledal rozporné citáty o (ne)jednotě Písma a Božího slova:⁹

Od jakoby *biblicistního*: „*Die heilige Schrift, das ist Gott selbs – Svaté Písmo, to jest Bůh sám!*“¹⁰; přes jasný *biblicismus*: „*[Die heilige Schrift] fasset gottis wortt – Písmo svaté obsahuje Boží slovo!*“¹¹; až po „radikální“: „*Duae res sunt Deus et Scriptura Dei, non minus quam duae res sunt Creator et creatura Dei. – Bůh a Boží Písmo jsou dvě (odlišné) věci, a to neméně než jsou jimi Stvořitel a Boží stvoření!*“¹².

Pro Reformátora tedy **rovnítka mezi Božím slovem a Písmem sice platí, ovšem neplatí jednoduše**. Důležitým je zde **interpretační klíč (prizma), kterým se ve svatých Písmech hledá a nalézá Boží slovo!** Tímto **interpretačním klíčem je sám Ježíš Kristus** (což dobře odpovídá nejdůležitější reformační theologické zásadě „**solus Christus**“, která se týká soteriologie – nauky o našem spasení; to je vlastně koncentrát toho „*nejdůležitějšího a prvního článku, s nímž církev stojí a padá*“).¹³ Máme tu co činit se **slavnou rozlišovací zásadou**, kdy se Boží slovo s biblickým textem identifikuje na základě toho, zda dané biblické místo / daný biblický spis „*vynášejí Krista, anebo ne – „ob sie Christum treiben oder nicht*“¹⁴.

Tento přístup Lutherovi umožnil, aniž by redukoval biblický kánon (!), znovuotevřít otázku kanonické hloubky a závaznosti některých spisů Písma.¹⁵ Tento přístup mu umožnil vidět „světlé a jasné základní linie Písma“ (rozumněji: svědčící o Ježíši Kristu) a „místa temná a temnější“,

Weller und Nikolaus Medler (11. September 1536). In: WA 39/I, 47, 19–20.

9 Následující tři citáty z Luthera jsou převzaty z LOHSE, Bernhard. *Luthers Theologie in ihrer historischen Entwicklung und in ihrem systematischen Zusammenhang*. Göttingen, 1995, str. 206.

10 *Vorrede zum 1. Bande der Wittenberger Gesamtausgabe* (1539). In: WA 50, 657, 26–27.

11 *Adventpostille* (1522). In: WA 10/I/2, 75, 6–7.

12 *De servo arbitrio* (1525). In: WA 18, 606, 11–12.

13 Luther sám mluví o „*evangelickém umění / způsobu – Euangelisch art*“, tak LUTHER, Martin. *Welches die rechten und edelsten Bücher des Neuen Testaments sind* (1546). In: WA DB 6, 10, 34. Jiní theologové budou mluvit o tom, že „Písmo je samo sobě kritikem“ (Althaus) nebo že je zde „kánon v kánonu“ (bultmannovci).

14 Tak LUTHER, Martin. *Vorrede auf die Episteln S. Jacobi und Judae* (1546). In: WA DB 7, 385, 27.

15 Např. slavná kritika Jakubova listu jako „slaměné epištoly“, kterou Luther vyjádřil změnou umístění tohoto listu v Bibli (i když tehdy nebylo pořadí biblických knih nezměnitelně pevně).

přičemž to temné a detailní v Písmu potřebuje být osvětlováno tím světlým a základním v něm. Budeme-li se příliš soustředit na konkrétní místo, hrozí nám, že pro konkrétní verš Písma ztratíme Boží slovo – což se těm, kdo „rozhozují veršiky“, po mém soudě, často stává, přihází se to však i poctivým exegetům, kteří jsou tak zahloubáni do konkrétní (gramatických jevů, kořenů, pojmů...), že se jim ztrácí celek.

Základní hermeneutický klíč k evangelickému / luterskému čtení Bible je rovněž rozlišování mezi Zákonem a Evangeliem!¹⁶ Tyto dvě formy Božího oslovení, lze sice chápat spásně-dějinně: jako starozákonní odsouzení a zaslíbením (Zákon vždy vede k smrti a vždy ukazuje ke Kristu.) a jejich novozákonním naplněním (Evangelium svědčí o tom, že Ježíš za nás zástupně jednak naplnil Zákon svým životem a svou smrtí na Golgotském kříži, jednak za nás vytrpěl zákonný trest za naše hříchy, které vzal na sebe.)¹⁷, ale mnohem důležitější je, abychom je chápali a prožívali bytostně a existenciálně: zda a jak mě v konkrétním biblickém výroku Bůh usvědčuje z hříchu, můj hřích odsuzuje a trestá, nebo před hříchem příkazem varuje a zákazem chrání, anebo zda a jak mne v konkrétním biblickém výroku naopak ospravedlňuje z hříchu a dává mi bez hříchu žít.

Jedině dobré rozlišování Zákona a Evangelia je dobrou evangelickou / luterskou theologií, a dobrou evangelickou / luterskou theologií je jen taková theologie, která dobře rozlišuje Zákon a Evangelium. Rozlišování Zákona a Evangelia však neznamena oddělování: oddělené již není zapotřebí rozlišovat, vlastně to ani není možné... Rozlišování mezi Zákonem a Evangeliem však vůbec není jednoduché, natožpak samozřejmé; naopak, je třeba se tomuto rozlišování stále znovu učit a provádět ho stále znovu! Rozlišování mezi Zákonem a Evangeliem se však musí dít prizmatem Evangelia (proto jsme evangelici!): až, když známe Evangelium, můžeme v plnosti a retrospektivně poznat, co a jaký je Zákon. Evangelium bychom bez Zákona jako jeho protikladu nedovedli naslouchat jako Evangelium; Zákonu bychom zase nedovedli bez Evangelia jako jeho protikladu naslouchat coby Zákonu. Jen, když má Zákon jako svůj protiklad Evangelium, může být pochopen a přijímán jako Boží Zákon; jen, když má Evangelium jako svůj protiklad Zákon, může být

---

16 Snad by si dalo pomoci i takto: „co vynáší Krista“ je materiální stránka této hermeneutické zásady, kdežto „rozlišování Zákona a Evangelia“ je formální stránkou téhož.

17 Raději poznamenávám: Zákon nerovná se Starý zákon & Evangelium se nerovná Zákon nový. Obě kategorie prostupují celou Bibli, třeba se věty Zákona koncentrují ve Starém zákoně a věty Evangelia v Zákoně novém.

pochojeno jako Kristovo Evangelium. Paradoxem však je, že konkrétní místo Písma nás může zasáhnout jak jako Zákon, tak jako Evangelium.

bratr Tomáš, evangelický a. v. kněz